

Lehrgang der Zukunftsschule nach psychologischen Experimenten für Eltern, Erzieher und Lehrer dargestellt von Berthold Ottó. Leipzig, Scheffer, 1901, 219 lap. Ara: 4 márka.

Furcsa időket élünk, olyat, melyből a meglegedés és elégedettség kihalt és mindenki mindennel és mindenkivel elégedetlen. Ez a beteges állapot, sajnos, már a tanítás és nevelés birodalmába is beférkőzött s ott aprajánál-nagyjánál egyaránt szomorú eredményeket éri el. Tisztelet a kivételeknek, elmondhatni: a tanulók nem tudnak vagy nem szeretnek tanulni, a tanítók és tanárok nem tudnak vagy nem szeretnek tanítani. Valamint az embereket általában egy jobb kor iránti vágyódás fogja el, úgy a szülők jobb iskolák és tanerők, ezek jobb tanulók és jobb módszerek után áhítoznak, miközben — furcsa s mégis természetes — az illetők megfélekedeznek e lánczolat legfontosabb szemeiről: önmagukról.

Nem csoda tehát, hogy a reformmozgalmak és javítási kísérletek az egész vonalon: minden országban és a tanítás minden fokán jelentkeznek, a nélkül, hogy e vajudásnak valamelyes valódi eredményét láthatnók. «*Lehrgang der Zukunftsschule!*» Heuréka, ez kapóra jön, bizonyára valami pædagogiai elixir a szerző agyában, de vajjon az-e a valóságban? A pædagogus Kolumbus mindjárt az előszóban színt vall: valami nagyot adtam a világnak, mely régóta vajudik bennem s a mely «az uralkodó pædagiával» ellentétben áll. Hogy jogos kíváncsiságunkat kielégíthessük, kezdjük a bevezetésen (Der Begriff des natürlichen Unterrichtes: 1—29. lap), mely a következő fejezetekre oszlik: «A tanítás a gyermekszobában.» »Az iskola káros hatása»: ezzel szemben a «természetes módszer» előnye, hogy minden megismerés az arra legkedvezőbb pillanatban jön létre. «A korai írás- és olvasás-tanításnak felesleges volta»: a 6 és 7 éves tanulók még nem érdeklődnek az írás és olvasás iránt, a mihez kedvük rendesen csak a 11. életévben jön meg. «A beszélni-tanulás szükséges volta»: «mindig az legyen irányadó, hogy a gyermek a mai német irodalmi nyelvet tanulja meg beszélni» (21. l.); ezen az alapon azután gyorsan és könnyen tanulja meg a gyermek az írást és az olvasást is. «Az ábrák felesleges volta»: a képeskönyvek is kiküszöbölendők, mert a valóságos első tanítás kizárólag a valódi tárgy-
nak bemutatása, elemzése és megbeszélése alapján történhetik. «A természetes tanítás segédeszközei»: a természet alkotásai ugyanott szemlélendők meg, élő növények és állatok, valamint mindennemű tárgyak bemutatása az iskolában. «A természetes tanítás menete»: a kérdések vonatkozzanak már ismeretes elemekre, hogy a tanulási kedvet fokozzák és az új fogalmak és dolgok elsajátítását megkönnyítsék. «A kifáradásról»: sok függ a sorrendtől és változatosságtól, a mire nézve részletes

kísérletek és megfigyelések végzendők. «E tanmenet megvalósíthatóságáról»: házi magánoktatásban egy—hat tanulóval a szerzőnél bevált; magánintézetekben is csekély létszám mellett elképzelhető, népesebb nyilvános iskolákban ellenben, maga a szerző bevallja, hogy bizonyos feltételekhez van kötve, melyeket művének 2. kötetében fog tárgyalni. «A tanmenet tendenciája»: megmutatni, mint képes a gyermek alaki szellemi képzésre és világfelfogásra szert tenni, ha mindazokat a szemléleteket (Anschauungen), melyeket a mindennapi élet eléje tár, saját természete követelte módon fogalomszerűen dolgozza fel (27. l.).

Ezt a bevezetést követi a tulajdonképi tanmenet (Lehrgang) részletes bemutatása 2. fejezetben: szemléltető és beszélő-tanítás (30—72. l.), nyelv- és beszélő-tanítás (73—203. l.), végül «Die Weltauffassung des Lehrganges» címmel a rendszernek bölcséleti (?) összefoglalása (204—219. l.).

Ezekben vázoltuk a furcsa, jóllehet igen jóra való szándékú könyv tartalmát, hogy az olvasót előkészítsük ítéletünkre és megkönnyítsük saját véleményének kialakulását. Nekünk úgy tetszik, hogy Berthold Ottó rendszere nem való a mai világba s még kevésbé a jövőbe, hogy tehát anachronismus,* mely a régi jó idők patriarchális viszonyait tartja szem előtt s nem számol a mai és a holnapi villamos korrallal (a gőz már letűnőfélben van), mely az egyének helyébe tömegeket, a gyalogjárás helyébe motorokat, az órák helyébe perczeket állít. Ez a «természetes» módszer továbbá nagyon komplikált, hogy ne mondjam: mesterkéltsé és nehéz; már pedig a mi természetes, az rendesen egyszerű is szokott lenni. Hogy ennek a becsületes embernek pädagogiai eszméje és eszménye megvalósítható legyen, elébb a világot, emberiséget és társadalmat át kellene gyúrni, hogy úgy mondjam: «visszaszrófolni», ez pedig talán mégis kissé nehéz vállalkozás volna. Van azonban a könyvben helylyelközzel több olyan gondolat és követelés, mely jóllehet nem egészen új, a tanítói nemzedéknek mindig emlékezetébe hozandó: ilyenek a nevelő-tanítás, az értelemnek fokozatos és inkább lassú, mint erőltetett fejlesztése, a testi szemléltetés a síkszemléltetés helyett, a szabadban való tanítás stb. Követésre méltó az is, a mit a tanítási idő tartamára nézve mond: egy 6 éves gyermeknek iskolaszerű figyelme egy huzamban egy óránál tovább nem fokozható, naponta pedig 2 óránál tovább nem. Magam is nem egyszer gondoltam arra, hogy korunknak, de még inkább a jövő nemzedéknek nagy jóltevőjévé válnék az, a ki megvalósíthatná azt a szinte együgyűnek látszó dolgot, hogy 6—9 éves gyermekeknek elég

* V. ö. szerzőnek ezt az önvallomását: «A mikor később alkalmilag Pestalozzi főművét ismét elolvastam, meg voltam lepve, hogy ott mindazt megtaláltam, a mit újra felfedezni véltem . . .» (9. lap).

napi 2, legfeljebb 3 órai tanítás, s felesleges, sőt káros őket naponta 4—5 óráig gyötörni. De mikor, ugye bár, ennek maguk a szülők leg-erősebb szószólói, mert nem tudják, hogy egész nap mitévők legyenek gyermekeikkel és sokan valóban csak «nőni» küldik őket az iskola dohos termeibe.

Világ, pártok és emberek elvekért, szélső elvekért dulakodnak, szellemi analogiái a vegetáriánusoknak és a húsevőknek, s nem tudják vagy nem akarják az egyedül üdvözítő középutat sem eltalálni, sem választani. Mindegyik a maga módszerére esküszik s ebben a szóküzd-
lemben megfélekednek arról, a mi a fő-fő, minden tanítás és nevelés alfájáról és omegájáról: a *tanítóról és a szülőről!* Azt a könyvet szeret-ném én olvasni, vagy ha tudnám, megírni, melynek ez a címe: «*Der Lehrer der Zukunftsschule und die Eltern der Zukunftsfamilie.*» Nem azt, hogy milyen lesz, ha a mostani lejtőn tovább süllyedünk, hanem hogy milyennek kellene lennie, ha jobb útra térünk.

M. Rabier, a francia középső oktatásügynek feje, a nyáron a párisi nemzetközi középiskolai kongresszust többek között e szavakkal üdvözölte: «*Donnez-nous quelques atomes de vérité prouvée dans cette disconven-ance croissante de la vie et de l'école . . .*», melyek ott nyomban mélyen vésődtek emlékezetembe. Ime én a tanító személyében látom az üdvö-zülésnek vagy a kárhozatnak ősforrását, s meddő és hiú marad és lesz a világ összes pædagogiai Kolumbusainak és Edisonjainak minden törek-vése addig, a míg a problémáknak ez a problémája nincsen sikeresen megoldva, mert ha XIV. Lajos ezt mondta: *L'Etat c'est moi*, százszor több joggal mondhatja el a tanító: *L'Ecole c'est moi*. S nagyon kérdéses, vajjon ennek kedvező megoldása megkívánja-e az egész vonalon ennek az elvnek az érvényesítését: *L'Etat c'est l'Ecole*.

Igen, a milyen a tanító, olyan az iskola! Tehát: adjuk meg neki a kellő képesítést, az őt megillető közbecsülést és a kellő fizetést, hogy java erejét a létérti küzdelemben ne az iskolán kívül emészsze fel, de azután követeljünk is *lelküismeretes* munkát, egész embert, mert az még sem járja, hogy sokan az iskolát csak biztos *mellékfoglalkozásnak* te-kintik.

KEMÉNY FERENCZ.

Jean Racine Athalie, magyarázta Téri József, a Francia könyvtár
11. füzete, Budapest, Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása,
1901., ára 70 fillér.

Örül a szívem, mikor azt a vetélkedést látom, melyet könyv-kiadóink a hazai és külföldi remekeknek iskolai czélokra alkalmas közre-bocsátása körül kifejtének. Hogy ennek a vetélkedésnek végső rugója az